

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПОЛТАВЩИНИ

Кравченко Л.М.

Головачанський комунальний заклад загальної середньої освіти Заворсклянської сільської ради

Полтава вперше згадується в Іпатіївському літописі 1174 року під назвою Лтава. Із досліджень археологічних пам'яток нашого краю можна зробити висновок, що вже тоді зароджувалися перші кроки розвитку промисловості, промислового виробництва. Прикраси із золота, бронзи, скла, ліпні горщики, металеві таці, амфори – це ті речі які дають підставу для ствердження початку розвитку хімічної промисловості.

У історичних документах ми знаходимо, що в 11-13 ст. територія нинішньої Полтавщини входила до складу Переяславського князівства, яке було форпостом Київської Русі в обороні від грабіжницьких нападів половців.

У документі 1641 року Полтава названа містом, і саме в першій половині 17 століття на річці Ворсклі поблизу Полтави закладаються «буди» - підприємства для виробництва поташу та селітри - основної сировини для виробництва пороху. Добування селітри не дозволялося без спеціальної на те королівської грамоти. Як зазначає Лев Падалка, Полтаві «принадлежало первое место» в селітряній державі [1]. Важливим компонентом у селітроварінні був поташ. Для виварювання поташу з трав'яного чи деревного попелу в лісі, степу закладалися спеціальні будівлі – буди.

У 20-х роках 18 століття професійною галуззю хімічного виробництва залишається селітроваріння. Це необхідна сировина для виробництва пороху, попит на який різко зріс під час Північної війни. У Полтавському полку поблизу Диканьки, в Гадяцькому районі в селі Бірки, працювали селітряні заводи, а на початку 30-х років почали діяти селітряні варниці заможних козаків і в Опішні. В цей період розвивається ткацтво. З конопляної та лляної пряжі виготовляли полотно, рушники, хустки, з вовняної пряжі - просте сукно, запаски, плаhti. За матеріалами Генерального опису Лівобережної України в 1765-1769 років у Полтавському полку зареєстровано ткачів- професіоналів: у Полтаві-14, у Нижніх Млинах-17, Павленках-3, Яківцях - 4, Петрівці-10, Тахтауловому-6, Мачухах-6, Рибцях-16. Розвивається золотарство- виготовлення прикрас предметів побуту та культу з дорогоцінних металів, нерідко оздоблених коштовним камінням. Значним осередком виготовлення ювелірних виробів був Переяслав. У 17-18 ст. виникли нові центри золотарства: Ромни, Прилуки, Лохвиця, Лубни, Миргород, Полтава. В цей час традиційним промислом на Полтавщині залишається гончарство. Гончарні цехи діяли в містечках таких, як Гадячі, Лохвиці, Зінькові та Лубнах, Опішні, Ромнах та Хомутці.

З 1828 року бере початок цукрова галузь. Перший завод побудував поміщик Майоров у селі Бодаква Лохвицького повіту, а вже через рік завод виробив 180 пудів цукру. За підрахунками М. Арандаренка в губернії було вже 16 цукроварень: у Прилуцькому, Кобеляцькому, Роменському, Золотоніському, Костянтиноградському, Гадяцькому, Пирятинському повітах, але їх потужність залишалася низькою. В жовтні 1929 року за 12 кілометрів від Лохвиці відкрився найпотужніший в Європі цукровий комбінат, який міг щодоби переробляти до 20 тисяч цукрових буряків. Невдовзі поблизу комбінату побудували в 1930 році маслозавод, а в 1935 році до ладу став спирт. завод.

У 1879 році у Полтаві було діючих 30 промислових підприємств по переробці сільськогосподарської продукції. Після скасування кріпосного права в Полтаві діяли невеликі чавуноливарні, мідноливарні, ковальські цехи, кахльові, сірникові, свічкові, миловарні підприємства. На початок 1920-х років у Полтавській губернії була зосереджена головним чином харчова, шкіряна, тютюнова промисловість, а металообробна перебувала лише в зародковому стані.

Починаючи з 1928 - 1929 років на Полтавщині почала працювати панчішна фабрика та запустили першу чергу переробки м'яса на м'ясокомбінаті. Можна стверджувати, що з цього часу в нашому місті розпочав роботу Полтавський м'ясокомбінат, а в місті Кременчуці стали до ладу суконна та беконна фабрики.

У 30-і роки стали працювати в Полтаві єдина в Радянському Союзі термометрова фабрика, а також поліграфічний комбінат, олійний та комбікормовий заводи. На кінець 1939 року на Полтавщині тільки великих підприємств союзного та республіканського підпорядкування діяло 148.

У роки другої світової війни (1939 - 1945 роках) область втратила близько 80% свого промислового потенціалу. Повоєнна Полтавщина переживала важкі часи відбудови зруйнованого війною народного господарства. Міста області, особливо Полтава, Кременчук, Лубни, Миргород лежали в руїнах. В Полтаві, наприклад, уся промисловість, зв'язок, системи водо- і електропостачання були виведені з ладу.

Складним і суперечливим був процес подолання наслідків війни та переходу на мирні рейки. Першого вересня 1945 року свою першу продукцію дав Крюківський вагонобудівний завод. Двома місяцями пізніше запрацював Лохвицький цукрозавод. В 1947 році вступив в дію перший цех ливарно – механічного заводу в місті Полтава.

До середини 50-х років на Полтавщині закінчилася відбудова промислових підприємств та розгорнулося спорудження нових індустріальних об'єктів. Особливо інтенсивно воно йшло в районі Кременчука. На околицях міста вирости корпуси комбайнового заводу. У 1961 році розпочалося зведення нафтохімічного заводу і вже через чотири роки він випустив свій перший технічний вуглець. З 2010 року завод отримав статус публічного акціонерного товариства «Транснаціональна фінансово - промислова нафтова компанія «Укртатнафта». В листопаді 2017 року «Укртатнафта» завершила реконструкцію та здійснила успішний запуск установки по гідроочищенні фракції авіаційного палива для реактивних двигунів та очищення деасфальтизату – компонента сировини каталітичного крекінгу. На сьогоднішній день завод переробляє 7000 тонн нафти на добу. Це найбільше підприємство Полтавщини і другий за потужністю нафтопереробний завод України, що здійснює повний цикл переробки нафти та виробляє нафтопродукти, що відповідають європейським вимогам якості Євро – 4. Великий внесок в розвиток нафтохімії та хімії природних вуглеводнів зробили наші вчені – земляки. Це - Каришин Андрій Потапович, вчений хімік - органік, який зробив суттєвий внесок у розвиток хімії ацетонафтену. Ним у співпраці з учнями синтезовано більше п'ятисот різних галогенопохідних ацетонафтену і продуктів його окиснення. Учасник Великої Вітчизняної війни, декан природничого факультету Полтавського педінституту підготував понад 80 наукових праць. Проблема нафтохімії присвячував свої наукові роботи і Гурвіч Лев Гаврилович, який працював над питанням промислового очищення нафтопродуктів, пояснив фізичну суть процесу перегонки нафти з водяною парою, автор праці «Наукові основи переробки нафти». В області працює 17 підприємств з видобутку паливно – енергетичних матеріалів та 19 підприємств з виробництва продуктів нафтопереробки. На базі нафтопереробного заводу з 1964 року почав діяти сажовий завод. В 1966 році виділився в окреме підприємство - Кременчуцький сажовий завод, а з 1974 року – завод технічного вуглецю, який постачає технічний вуглець на експорт. З цього часу в промисловості Полтавщини все більшого значення набуває нова галузь виробництва: хімічна промисловість. На сьогоднішній час Кременчуцький нафтопереробний завод – найбільше підприємство з виробництва нафтопродуктів в Україні, має велике стратегічне значення для створення запасу нафтопродуктів і забезпечує понад 30% всього українського ринку. В результаті широких геологорозвідувальних робіт у 50-х роках на території області відкрили значні родовища нафти та газу: Радченківське, Сагайдацьке, Глинсько – Розбишівське, Солохівське, Зачепилівське, Більське. Уже в 1956 році стали до ладу газопроводи: Радченкове – Миргород та Радченкове – Полтава, що мало велике значення, як для виробництва так і для забезпечення побутових потреб населення. В нашій області зарекомендувала себе одна з найбільших на ринку видобутку газу та газового конденсату в Україні група компаній «ГЕОАЛЬЯНС». До її складу входить 19 підприємств. У 2017 році компанії групи «ГЕО АЛЬЯНС» видобули 247 мільйонів кубометрів газу, понад 47 тисяч тонн нафти та конденсату. Наприкінці 2016 року група реалізувала успішний запуск установки з виробництва скрапленого газу (LPG) на території Луценківського родовища.

Серед новобудов 1959 – 1965 років можна виділити заводи хімічного устаткування, штучних алмазів і алмазних інструментів, газорозрядних ламп, склозавод.

На рубежі 70х - 80 -х років на Полтавщині функціонувало 319 промислових підприємств. Полтавщина, як і вся країна, переживала всі перипетії перебудови. Уже в 1986 – 1988 роках відчувається зниження промислового виробництва. Починаючи з 1989 року промисловість опинилася в кризовому стані. Щорічний спад промислового виробництва становив 20%- 25%. Економічну стабільність зберегти було неможливо і господарства Полтавщини переживали стійке зниження основних показників. Підприємства зменшували обсяги виробництва, лише паливна галузь та чорна металургія зберігали певні темпи зростання. Практично припинилося виробництво хімічного обладнання. З 1990 року розпочався новий етап в історії розвитку промисловості нашої області. У першій половині 90-х років поволі формувалися паростки нового, впроваджувалися ринкові важелі шляхом організації промислових корпорацій і акціонованих підприємств, створення ринку валют і нерухомості, послідовної приватизації. Почали надходити іноземні інвестиції.

Наш край пишається людьми, які внесли значні вклади в розвиток народного господарства. Таким був для нас хімік – не органік, технолог по скловарінню Китайгородський Ісаак Ілліч. Він розробив методи виробництва нових видів скла, зокрема піноскла, і надміцного штучного каменю, створив новий клас склокристалічних матеріалів – сітоли. Автор книг «Технологія скла – утворення і методи варіння скла», «Технологія скла». Лауреат Ленінської премії (1963) та Державної премії СРСР (1941 та 1950 роки). В Полтаві працює відкрите акціонерне товариство «Полтавський завод медичного скла». Це сучасне підприємство з високотехнічним виробництвом медичного скла спеціалізується на виробництві медичних ін'єкцій, флаконів для антибіотиків, посуду для лабораторій. Тут вперше в Україні освоєно виробництво пеніцилінових та інсулінових флаконів. Завод медичного скла є єдиним не лише в Україні, а й в країнах СНД. У виробництві задіяне сучасне обладнання європейських виробників, усі процеси автоматизовані та комп'ютеризовані. Щорічно завод випускає більше ніж 8 тисяч тонн скла та 2,5 млрд штук ампул.

З 1967 року в Полтаві діє завод «Полтавахіммаш», а в 1971 році завод разом з науковим інститутом створили об'єднання «Полтаваемальхіммаш». Це об'єднання виробляло устаткування для хімічної, мікробіологічної, харчової та комбікормової промисловості. В 1967 році завод випустив перший в СРСР емальований збірник об'ємом 20 метрів кубічних, а починаючи з 1972 року освоєно виробництво емальованих емкостей об'ємом 50 метрів кубічних. Завод був єдиним підприємством по виготовленню великогабаритного емальованого обладнання для харчової та хімічної промисловості, яке не мало аналогів і успішно експортувало свою продукцію в країни СНД та Європу. В складних ринкових умовах підприємство наразі перебуває в кризовому стані.

З 15 січня 1966 року працює завод штучних алмазів у Полтаві, сировиною для виготовлення яких є графіт. Було освоєно такі види продукції: алмазний інструмент для обробки матеріалів у електроніці, ювелірній справ, нові марки паст і алмазних порошків, інструмент для обробки металів(різці для точіння пластмас, бурові установки, насадки, круги для обробки титанових сплавів, мармуру, скла.

На заводі виготовлявся широкий асортимент товарів народного споживання: склорізи, алмазні бруски, пасти тощо. Алмазні круги та інша продукція з маркою Полтавського заводу відразу завоювала визнання у споживачів. В сучасних умовах завод має статус: ПАТ «Полтавський алмазний інструмент» - це найбільший виробник алмазних та шліфувальних кругів.

У 1932 році в місті Лубни було створено Лубенське аграрно – виробниче об'єднання «Лубнихімфарм», яке займалося переробкою лікарських трав у широкому асортименті для відвантаження іншим підприємствам. Після визволення від німецько – фашистських окупантів восени 1943 року об'єднання поновило свою діяльність, розширився асортимент перероблювальної лікарської сировини, а з 1948 року почали виробляти засоби дезінфекції та дезінсекції. З 1954 року розпочалося виробництво готових лікарських засобів з рослинної

сировини, а також налагодився випуск мазей та лініментів, з 1965 року – випуск таблеток, з 1970 року – випуск різноманітних аптечок, перев'язочних матеріалів. Сьогодні об'єднання «Лубнихімфарм» займає одне з провідних місць в фармацевтичній промисловості України. Виходячи з вище сказаного, робимо висновок, що промисловість Полтавщини є основою регіональної економіки. У регіоні діють понад 1200 промислових підприємств майже всіх основних видів економічної діяльності.

Список використаної літератури

1. Падалка Л. В. Прошлое Полтавской территории и ее заселение. Исследования и материалы с картами –Полтава
2. Маца Н. М. Чичкало БВ Коваленко Г М Полтавська область природа населення господарство Полтава 1993-304с
3. Історія України в документах і матеріалах. Т.3-К.1941.-с.232
4. Лахижа М.І., Нестуля О.О., наш рідний край. Полтавщина: історія та сучасність.-Полтава, 2000

ОЦІНКА ЯКОСТІ ДИТЯЧОГО ХАРЧУВАННЯ ЗА ФІЗИКО-ХІМІЧНИМИ ПОКАЗНИКАМИ

Кучеренко К.О., Шевченко С.В.

Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради

При згадуванні про дитинство у кожного з нас виникають найприємніші і теплі думки. Саме дитяче харчування може не тільки втамувати голод, але й бути корисним, що є особливо важливим восени та взимку.

Сьогодні ринок продукції дитячого харчування в Україні характеризується тенденцією його поступового покращення. Однією з причин такого росту є зміна культури споживання і стилю життя: жіноча зайнятість, а, отже, і потреба в готовому продукті для дитини-високоякісному, зручному та безпечному. Наша країна забезпечена продуктами дитячого харчування вітчизняного виробництва не в повній мірі. Досить велику частку складають імпортовані товари.

У наш час, коли споживачу стає все важче орієнтуватися в течії нових видів продуктів дитячого асортименту, коли реклама одного виробника, по суті є антирекламою іншого, а надана інформація не завжди відповідає дійсності, та коли перед споживачем постає питання компетентного вибору продукту, який би найбільше відповідав особистим смакам та фізіологічним потребам малюка, особливої актуальності набуває проблема якості та безпеки дитячих продуктів харчування. Саме тому метою даної роботи є порівняння асортименту дитячого яблучного пюре вітчизняного та зарубіжного виробництва, дослідження їх якості.

Актуальність теми. На сьогоднішній день виробництво дитячого харчування одна з найприбутковіших галузей харчової промисловості [1-4]. Дитяче харчування не є продуктом першої необхідності. Але з кожним роком обсяги виробництва і споживання його збільшуються. Весь секрет популярності дитячого харчування полягає в його простоті та зручності в використанні, адже не завжди мами мають змогу приготувати самостійно своєму малюку дійсно здорову та корисну їжу.

Ось чому цей продукт користується величезним попитом, хоча прожити можна і без цього продукту. Доцільно розглянути питання щодо корисності та якості дитячого харчування, а саме яблучних пюре, що реалізується в магазинах міста Полтави.

Метою даної наукової роботи є порівняльна оцінка харчової цінності та якості дитячого харчування. Для досягнення поставленої мети в науковій роботі сформульовані наступні завдання:

1. опрацювати наукову літературу з даного питання, систематизувати та узагальнити зібраний матеріал;
2. визначити вплив різних компонентів дитячого харчування на здоров'я дитини;